

Дрогобицький державний педагогічний університет імені
Івана Франка
СИЛАБУС
Навчальної дисципліни
ЗАГАЛЬНЕ ЗЕМЛЕЗНАВСТВО
2021/2022 н.р.

Анотація дисципліни	вивчаються основні етапи становлення і розвитку загального землезнавства; теоретичні основи землезнавства; основні риси будови Всесвіту, поняття про Всесвіт, Метагалактику та Нашу Галактику, короткі відомості про планети та інші тіла Сонячної системи; основні дані про Землю; внутрішню будову Землі, сучасні особливості розподілу суші та моря; загальні відомості про географічні оболонки Землі (атмосферу, гідросферу, літосферу, біосферу).
1. Опис навчальної дисципліни	
Ступінь вищої освіти	Перший (бакалаврський) рівень
Галузь знань	101 Екологія
Спеціальність	Екологія
Освітня програма	Екологія
Статус дисципліни	Обов'язкова
Загальний обсяг дисципліни	4/120 (в кредитах ЄКТС)
Факультет	біолого-природничий
Кафедра	екології та географії
Курс	I
Семестр	1
Вид підсумкового контролю	екзамен
Мова навчання	українська
Види занять	Лекції, практичні заняття
Методи навчання	Лекції, відповіді на практичних заняттях, самостійна робота.
Форма навчання	Денна
Лінк на дисципліну	Ідентифікатор конференції в Zoom: 749 6990 5896 Код доступу: 19MGXs

Розподіл годин за видами робіт

Форма здобуття освіти	Курс	Семестр	Загальний обсяг дисципліни	Кількість годин						Курсова робота	Вид семестрового контролю	
				Аудиторні заняття					Самостійна робота		Залік	Екзамен
				Разом	Лекції	Лабораторні роботи	Практичні заняття	Семинарські заняття				
Денна	1	I	120/4	44	30	-	14	-	76	-	+	

2. Викладачі

Прізвище, ім'я, по батькові Посада E-mail: Тел.:	Кіт Мирон Григорович, професор, кандидат географічних наук Досвідчинська Мар'яна Романівна Викладач кафедри екології та географії maryanados88@gmail.com 0969194234
---	--

3. Характеристика навчальної дисципліни

Результати навчання	Очікуваними результатами навчання є розуміти особливості та досягнення сучасної географічної та освітніх наук; аналізувати та порівнювати особливості геополітичної, екологічної, демографічної, соціально-економічної ситуації в окремих регіонах світу; тенденції та закономірності розвитку глобальних фізико-географічних та суспільно-просторових процесів; уміти використовувати сучасні інформаційні ресурси з питань географії, екології, природокористування та захисту довкілля.
Мета навчання	Сформувати у студентів <i>фундаментальні знання з теоретичних основ сучасного землезнавства</i> , розуміння загальних закономірностей будови, розвитку і функціонування географічної оболонки як цілісної системи та її екологічної ролі у розвитку людини і природи.
Компетентності	Розвинути у здобувачів вищої освіти такі компетентності: Загальні компетентності: <ul style="list-style-type: none"> • Знання та розуміння предметної області та професійної діяльності. • Здатність проведення досліджень на відповідному рівні. Фахові компетентності: <ul style="list-style-type: none"> • Знання та розуміння теоретичних основ екології, охорони довкілля та збалансованого природокористування. • Здатність до використання сучасних інформаційних ресурсів для екологічних досліджень. • Здатність до опанування міжнародного та вітчизняного досвіду вирішення регіональних та транскордонних екологічних проблем.
Результати навчання	<i>Згідно з вимогами освітньої програми здобувачі вищої освіти повинні:</i> <i>Згідно з вимогами освітньої програми здобувачі вищої освіти повинні знати:</i>

	<ul style="list-style-type: none"> - основні етапи становлення і розвитку загального землезнавства; - теоретичні основи землезнавства; - основні риси будови Всесвіту, поняття про Всесвіт, Метагалактику та Нашу Галактику, короткі відомості про планети та інші тіла Сонячної системи; - основні дані про Землю; - внутрішню будову Землі, сучасні особливості розподілу суші та моря; - загальні відомості про географічні оболонки Землі (атмосферу, гідросферу, літосферу, біосферу); - ритмічні явища в географічній оболонці; - розвиток географічної оболонки; - структуру географічної оболонки; - вплив людини на навколишнє середовище. <p>вміти:</p> <ul style="list-style-type: none"> - характеризувати структуру географічної оболонки; - оцінювати роль складових географічної оболонки у житті біоти; - аналізувати будову і фізичні властивості літосфери; - використовувати знання про літосферу, атмосферу, гідросферу і біосферу при характеристиці екологічного стану екосистем; - володіти методикою визначення меж географічних оболонок Землі; - розрізняти основні докази, наслідки та характеристики добового та річного рухів Землі; - будувати графіки та діаграми, що демонструють основні показники складових географічної оболонки; - складати схеми колообігу води та картосхеми поширення географічних процесів і явищ у географічній оболонці; - встановлювати основні чинники впливу на складові географічної оболонки; - вміти орієнтуватися в положення основних номенклатурних об'єктів (мисів, морів, заток, проток, річок, гір, озер, пустель та ін.); - орієнтуватися в проблемах охорони природи та раціонального використання природних ресурсів.
Пререквізити дисципліни	Дана навчальна дисципліна використовує знання з фізики, хімії, географії, математики та інших наук.
Постреквізити дисципліни	Вивчення дисципліни значно розширює кругозір студентів, сприяє розвитку як спеціалістів, так і дозволяє їм отримати знання і сформуванню вмінь, необхідні для проведення біологічних та географічних досліджень та сприяє формуванню в них наукового світогляду.

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Розділ I. Земля і Всесвіт. Літосфера

Предмет, завдання та розвиток ідей землезнавства. Вступ. Мета Коротка історія розвитку ідей загального землезнавства, завдання та об'єкт загального землезнавства. Роль вітчизняних вчених у становленні землезнавства як науки. Сучасні напрямки наукових землезнавчих досліджень в Україні. Методологія сучасного землезнавства. Джерела інформації в землезнавстві. Методологічні засади землезнавства. Засоби подання інформації в землезнавстві. Методи землезнавства.

Земля і Всесвіт. Будова та основні характеристики Всесвіту. Поняття про Галактики. Наша Галактика. Розвиток вчення про походження Галактики і Сонячної системи. Сонячна система та її будова. Небесні тіла Сонячної системи та їх характеристика. Загальна характеристика Сонця. Місяць як природний супутник Землі. Планети типу Земля. Планети-гіганти. Астероїди, метеорити, комети. Поняття про географічний простір.

Загальна характеристика Землі як планети. Форма і розміри Землі. Рух Землі. Докази добового обертання Землі. Рух Землі навколо Сонця. Рух Землі і календар. Відлік часу і часові пояси.

Літосфера. Фізичні властивості і внутрішня будова Землі. Фізичні властивості Землі. Внутрішня будова Землі та методи її вивчення. Гравітаційне поле Землі. Магнітні властивості Землі. Історія Землі. **000** земної поверхні. Поняття про рельєф і його форми Внутрішні (ендогенні) процеси рельєфотворення. Утворення материків і океанів Основні епохи гороутворення в історії Землі. Зовнішні (екзогенні) процеси рельєфотворення.

Склад земної кори. Поняття про мінерали і їх фізичні властивості. Класифікація мінералів. Гірські породи, їх походження і класифікація. Сучасні особливості розподілу суші і моря.

Розділ II. Гідросфера, атмосфера, біосфера

Гідросфера Загальна характеристика гідросфери Світовий океан і його розподіл Склад і властивості океанічної води Течії в світовому океані та їх географічне значення Життя в Світовому океані. Біологічні і геологічні ресурси Біологічні і геологічні ресурси океану. Підземні води та їх класифікація. Грунтові води. Форми ґрунтової води. Міжпластові води. Джерела та їх види.

Поверхневі води. Ріки, їх будова і характеристики. Поняття про поверхневі води. Будова ріки. Фізичні показники ріки. Живлення рік. Життя в ріках. Ріки України. Екологічні проблеми рік України. Озера та їх класифікація. Болота, їх значення у природі та житті людини. Класифікація озер. Температурний режим та солоність озер. Водна рослинність і заростання озер. Екологічні проблеми озер. Болота і їх класифікація. Екологія боліт.

Екологічні проблеми гідросфери та шляхи їх усунення. Антропогенний вплив на гідросферу. Глобальні екологічні проблеми вод Світового океану. Проблеми малих рік України. Забруднення поверхневих вод промисловими і побутовими стоками. Екологічна оцінка забруднення підземної гідросфери. Способи очистки промислових і побутових стоків.

Атмосфера, її будова, температурний та водний режими. Поняття про атмосферу. Екологічна роль атмосфери. Будова та хімічний склад атмосфери. Нагрівання атмосфери. Вода в атмосфері. Тиск атмосфери і вітри. Баричне поле Землі. Загальна циркуляція атмосфери. Поняття про баричний максимум і баричний мінімум. Центр дії атмосфери. Причини виникнення вітрів. Поняття про напрям і силу вітру. Типи вітрів.

Повітряні маси і фронти. Погода і клімат. Поняття про повітряні маси. Арктичні (антарктичні), полярні і тропічні повітряні маси. Повітряні маси помірних широт. Тропічні маси. Екваторіальні маси повітря. Повітряні фронти. Загальна циркуляція атмосфери. Циклон. Антициклони. Погода і клімат. Клімат екваторіального поясу. Клімат субекваторіальних поясів. Клімат тропічних поясів. Клімат субтропічного поясу Клімат помірних поясів.

Охорона атмосфери. Динамічна рівновага атмосфери. Техногенний вплив на атмосферу. Основні антропогенні забруднювачі атмосфери. Стан повітряного середовища України. Раціональне використання атмосфери та заходи боротьби із забрудненням. Роль кліматичних чинників у забрудненні атмосферного повітря.

Поняття про біосферу. Біосфера Поняття про біосферу. Загальні закономірності розподілу живих організмів. Роль живих організмів у біосфері Роль живих організмів у розвитку атмосфери, гідросфери і літосфери
Поняття про ноосферу. Колообіг речовин у біосфері.

Ґрунти. Поняття про ґрунт. Властивості ґрунту. Родючість ґрунту. Гранулометричний склад ґрунту. Класифікація ґрунтів за гранулометричним складом. Органічна речовина ґрунту. Мінеральний склад ґрунту.

Охорона ґрунтів. Завдання охорони ґрунтів. Патологія ґрунтового профілю генетичних горизонтів. Охорона ґрунтів від ерозії та дефляції. Охорона ґрунтів від переущільнення. Виведення ґрунтів з діючих екосистем та рекультивация. Порушених ландшафтів. Порушення біоенергетичного режиму едафотопів та екосистем. Захист ґрунтів від деградації та дегуміфікації. Ґрунтовома, токсикоз та виснаження едафотопів. Порушення водного і хімічного режиму едафотопів. Забруднення та хімічне отруєння ґрунтів. Захист ґрунтів від забруднення агрохімікатами.

Диференціація географічної оболонки. Вертикальна ярусність географічної оболонки. Загальні ознаки структури земної поверхні. Поясно-зональні структури. Зонально-азональні структури Світового океану. Людство як компонент географічної оболонки.

Людина і природа. Взаємозв'язок людини і природи Чисельність населення планети і демографічна проблема Людські раси та їх рівноцінність Вплив людини на навколишнє середовище. Оптимізація природокористування і охорона природи Взаємодія суспільства і природи. Загальні положення. Формування глобальної екологічної концепції.

ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

1. Географічна оболонка. Земля і Всесвіт.
2. Місяць як супутник Землі
3. Планети Сонячної системи. Будова Сонця.
4. Форма і розміри Землі.
5. Атмосфера та її будова.
6. Гідросфера. Світовий океан.
7. Людина і природа. Взаємозв'язок людини і природи.

4. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Самостійна робота студента з дисципліни містить: опрацювання теоретичного матеріалу; виконання завдань згідно з переліком компетенцій, що формуються у межах кожної теми навчальної програми; підготовку до самостійної роботи, підготовку до семестрового екзамену.

- Проаналізуйте методологію сучасного землезнавства. Джерела інформації в землезнавстві. Методологічні засади землезнавства. Методи землезнавства.
- Охарактеризуйте розвиток вчення про походження Галактики і Сонячної системи.
- Розгляньте внутрішні (ендогенні) процеси рельєфотворення. Утворення материків і океанів. Основні епохи гороутворення в історії Землі. Зовнішні (екзогенні) процеси рельєфотворення.
- Опишіть фізичні показники ріки. Живлення рік. Життя в ріках. Ріки України. Екологічні проблеми рік України.
- Опишіть життя в Світовому океані. Біологічні і геологічні ресурси Біологічні і геологічні ресурси океану.
- Проаналізуйте температурний режим та солоність озер. Водна рослинність і заростання озер. Екологічні проблеми озер. Болота і їх класифікація. Екологія боліт.
- Розгляньте і проаналізуйте загальну циркуляція атмосфери. Циклон. Антициклони. Погода і клімат. Клімат екваторіального поясу. Клімат субекваторіальних поясів. Клімат тропічних поясів. Клімат субтропічного поясу. Клімат помірних поясів.
- Охарактеризуйте людські раси та їх рівноцінність. Вплив людини на навколишнє середовище. Оптимізація природокористування і охорона природи. Взаємодія суспільства і природи. Загальні положення. Формування глобальної екологічної концепції.

5. МІСЦЕ ПРОВЕДЕННЯ ЗАНЯТЬ (ЛОКАЦІЯ), ТЕХНІЧНЕ Й ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ (ОБЛАДНАННЯ)

Аудиторія № 11 , навчальний корпус № 10 вул. Т.Шевченка, 23 (Дистанційне навчання). Технічне забезпечення та програмне забезпечення навчальної дисципліни: мультимедійне обладнання, карти, глобуси.

6. ІНФОРМАЦІЯ ПРО КОНСУЛЬТАЦІЇ

Консультації, за потреби, проводяться в час, узгоджений із викладачем.

7. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Засвоєння студентами теоретичного матеріалу з дисципліни перевіряється шляхом усного опитування на практичних заняттях, вміння вирішувати ситуаційні задачі.

Розподіл 100 балів між видами робіт:

Поточна успішність				Екзамен
Відповіді на практичних заняттях	Співбесіда з лектором	Підсумкова контрольна робота	Сума	

42	20	38	100	100
Коефіцієнт погодження			0,6	0,4
Максимально можлива сума балів			60	40
Разом			100	

Поточна успішність (тах 100 балів) складається з балів, отриманих на *практичних заняттях* (тах 42 балів), виконаної *контрольної роботи* (тах 38 балів) та *співбесіди з лектором* (тах 20 балів).

Загальний бал на *практичних заняттях* тах 42 бали. Кожне практичне заняття оцінюється у 6 балів. Кількість балів, що виставляється за практичне заняття враховує: усне опитування студентів на занятті, знання теоретичного матеріалу – 3 бали, вміння вирішувати ситуаційні задачі та завдання –3 бали.

Підсумкова контрольна робота (тах 38 балів) передбачає виконання описових і тестових завдань з навчальної дисципліни. Сумарна кількість балів, виділених на оцінку контрольної роботи, виводиться шляхом оцінки якості виконаних завдань, що включає правильність виконання тестових і повноту розкриття описових завдань.

Співбесіда з лектором (тах 20 балів) проводиться в усній формі та передбачає перевірку знань навчального матеріалу, який засвоїли студенти протягом семестру та матеріалу, який винесений на самостійне опрацювання.

Сумарна кількість балів з дисципліни знаходиться за формулою

$$S_{\text{сум}} = 0,6 \cdot S_{\text{ном}} + 0,4 \cdot S_{\text{нідс}} ;$$

де $S_{\text{ном}}$ – кількість балів за поточний контроль у семестрі, $S_{\text{нідс}}$ – кількість балів за підсумковий контроль (екзамен).

Екзамен проводиться за програмою матеріалу, вивченого протягом семестру. Екзамен виставляються за шкалами оцінювання: стобальною, національною і ЄКТС. За талоном №2 і перед комісією проводиться в усній формі з оцінюванням за стобальною шкалою.

8. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ, ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Атласи, карти, глобуси, колекції мінералів.

9. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Рекомендована література:

Основна:

1. Багров М.В. Землезнавство: Підручник / М.В. Багров, В.О. Боков, І.Г. Черваньов; За ред. П.Г. Тищенка. – К.: Либідь, 2000. – 464 с.

2. Дзюбайло А.Г. Загальне землезнавство: підручник з грифом МОН України [для студентів напряму підготовки 6.040106 „Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування] /А.Г. Дзюбайло, С.С. Монастирська, М.Р. Досвядчинська. – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2013. – 246 с.

3. Дзюбайло А.Г. Основи природознавства. Землезнавство і краєзнавство. Курс лекцій / А.Г. Дзюбайло, С.С. Монастирська, В.С. Кавчак. – Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ ім. І. Франка. – 2007. – 253 с.

4. Мильков Ф.Н. Общее землеведение / Ф.Н. Мильков. – М.: Высшая школа, 1990. – 335 с.

6. Мольчан Я.О. Загальне землезнавство: Навчальний посібник / Я.О. Мольчан, Л.В.Ільїн. – Луцьк: Видавництво ВДУ „Вежа”, 1997. – 332 с.

5. Олійник Я.Б. Загальне землезнавство: Підручник / Я.Б. Олійник, Р.П. Федоришак, П.Г. Шищенко. – К.: Знання-Прес, 2008. – 342 с.

6. Рудько Г.І. Конструктивна геоecологія / За ред. Г.І. Рудько, О.М. Адаменко. – К.: ТОВ ”Маклаут, 2008. – 320 с.

7. Рудько Г.І. Землелогія. Еколого-ресурсна безпека Землі / За ред. Г.І. Рудько, О.М. Адаменко. – К.: Вид-во Академпрес, 2009. – 512 с.

8. Федорищак Р.П. Загальне землезнавство: Навч. посібник / Р.П. Федорищак – К.: Вища школа, 1995. – 223 с.

Додаткова:

9. Адаменко О.М. Мій дім – Україна. Роман життя, науки і кохання. Том другий. / О.М.Адаменко. – Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2006. – 336 с.

10. Бальзатор Гакет – Дослідник Південно-Східної і Центральної Європи: Дослідження і матеріали / Упорядник і науковий редактор М. Вальо, М. Кріль. – Львів, 2000. – 318 с.

11. Великі мандрівники / упорядник В. Маркова. – Х.: Промінь, 2004. – 64 с.

13. Заставний Ф.Д. Фізична географія України / Ф.Д. Заставний. – К.: Форум, 2001. – 239 с.

14. Колтун О. Проблеми класифікації антропогенних рельєфотвірних відкладів і процесів / О. Колтун // Проблеми геоморфології і палеогеографії Українських Карпат і прилеглих територій : Зб. наук. праць. – Львів : Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. – С. 89 – 93.

7. Лещук Р.Й. Юрські відклади півдня України / Р.Й. Лещук. – Львів, 1999. – 334 с.

Методичне забезпечення:

8. Богуцький Андрій. Геологія з основами геоморфології / Андрій Богуцький, Неля Кучманіч // Методичні матеріали до проведення лабораторних занять для підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня „Бакалавр” Дрогобич. Редакційно-видавничий відділ ДДПУ ім. І.Франка, – 2013. – 50 с.

9. Дзюбайло А.Г. Загальне землезнавство. Навч. мет. посібник / А.Г. Дзюбайло, Н.Г. Кучманіч: Дрогобич. Редакційно-видавничий відділ ДДПУ ім. І. Франка. – 2009. – 108 с.

10. Дзюбайло А.Г. Природознавство. Землезнавство. Лабораторний практикум / А.Г.Дзюбайло, Л.М. Прокопів / Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ ім. Івана Франка. 2007. – 56 с.

11. Дзюбайло А.Г. Географія ґрунтів з основами ґрунтознавства: методичні рекомендації до лабораторних робіт /А.Г. Дзюбайло, М.І. Головчук: Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ ім. Івана Франка. 2016. – 76 с.

Викладач _____ М.Г.Кіт

Викладач _____ М.Р.Досвідчинська

Схвалено на засіданні кафедри екології та географії

Протокол № 8 від 02.09. 2021 року

Завідувач кафедри _____ І.В.Бриндзя